

részletkérdések egész sorát rejti magában, amelyek mind szervesen kapcsolódnak a fentebb vázoltakhoz.

Mindezeket a tudományos feladatokat egyelőre természetesen csak nagy körvonalakban lehet látni. A részletekbemenő programot maga a munka folyamata fogja meghatározni, mikor egyik probléma a másikat hozza magával s egy kérdés megoldása számtalan más megoldatlanra tereli a figyelmet. Feladat beláthatatlanul sok van. Elvégzésükhöz különböző területeken évek munkájában specializálódott tudósgárdára van szükség, s ezt éppen a szegedi egyetemnek kellene felnevelnie. *De hogy a szegedi egyetem ezt a hivatását betölthesse, mindennek előtt szükség volna itt a szlavisztikai oktatás intézményes biztosítására.*

Hadrovics László

A bácskai szerb felkelés és a 48-as magyar forradalom

A 48-as magyar forradalomnak igen jelentős szerb irodalma van. A gyűjtogató márciusi jelszavak mozgósították a bácskai szerbséget is, amely igen sokat várt Kossuthéktól. A szerb történetírás a régi iskola nyomdokain haladva jöideig nagyon egyszerű magyarázatot adott arra a gyakran felvetődő kérdésre, hogy miért került szembe a szerbség azzal a magyarsággal, amely 1690-ben menedéket adott neki üldözöttségében. A válasz mindig egy volt: Bécs ügyes kezét látták a háttérben, amely hol eligazított, hol zavart keltett a dunamenti népek között, aszerint, amint azt politikája megkívánta. Magyar részről is hajlandók voltak ezt a magyarázatot elfogadni és az idők során kölcsönös sajnálkozással látták nem egyszer a két nép politikusai és gondolkodói, hogy Bécs befolyására elidegenedtek egymástól, a helyett, hogy jobban megszorították volna egymás kezét.

A megszokott történelmi munkák közül kiemelkedik egy fiatal vajdasági származású gimnáziumi tanár munkája, amely rámutat az elkendőzött tényekre és bátor szókimondással nem hallgatja el a mozgalom magyarbarát és magyarelles jelenségeit sem. *Bogdanov Váza* munkájának címe: *A vajdasági szerbek felkelése és az 1948/49-es magyar forradalom.*

Könyve magyar és délszláv forrásmunkák, feljegyzések, levéltári anyagok felhasználásával kitapogatja a magyar forradalom keletkezésének indítóokait, ragyogó fejlődését és szármalmas elmerülését. A magyar forradalom tüze mellett pedig felvillan a szerb felkelés is. Először előidézésének tüneteit világítja meg, majd a mozgalom felmorzsolódásáig eljutva felvonultatja azokat az eseményeket, amelyek meg-
részködtették.

Minket magyarokat a legjobban az ragad meg, hogy a szerző első sorban is arra figyelmeztet, mennyire téves és a viszonyok félreértéséből adódik az az általánosan elterjedt és eléggé felületes vélemény, hogy amíg a magyar forradalom a haladást és a szabadságeszméket

képviselte, addig a szerb felkelés reakciós volt és tulajdonképpen a bécsi dinasztiát szolgálta. A szerbség körében kétségtelenül voltak ennek a felfogásnak hívei, amihez elsősorban Rajacsics József pátriárka félenksége és túlságos Bécsimádata járult hozzá. A szerb papság vezető rétege ugyanis annyira rettegett a felkelés szociális következményeitől, hogy Béccsel mindenképpen igyekezett elhitetni, hogy a dinasztia érdekében ragadott fegyvert. A császárhű hangoknak volt ugyan némi hatásuk, de valószínű, hogy a szerbek ezzel csak azt akarták elérni, hogy a császár váltsa be a szerbségnek tett régi ígétét. Windischgraetz is igyekezett a hízelkedő pátriárka meggyőzésére, amikor a Szábor határozatainak jóváhagyását sürgetve megemlíti, hogy »a szerbség, amely vérét ontja a Habsburgokért, megérdemli, hogy segítségére legyenek«. Hasonló kívánság csendül ki abból a levélből is, amelyet a pátriárka Knicsaninnak, a felkelés vezérének írt és abban megdicséri, amiért nevét halhatatlanná tette »az osztrák impérium megmentésével«.

Kossuth Lajos személyére áttérve, a szerb író leszögezi, hogy némileg a magyar forradalom vezére is felelős azért, hogy a szerb felkelésnek ilyen magyarázatot adnak. Nyilatkozatait idézi mind kormányzói korából, mind az emigrációból. Szemrehányóan említi, hogy amíg népét a szabadság védelmezőjének tüntette fel, addig a szerbségről azt állította, hogy Bécs szolgálatában állott. *A szerb felkelés pedig nem Bécs által megrendelt tüntetés volt, — írja, — hanem az akkori szociális viszonyok elháríthatatlan következménye.* A szerb paraszt szolgai sorsban élt a nagybirtokokon és amikor a magyar forradalom zászlóját kibontották, a határőrvidék nélküli népe is elérkezettnek látta az időt életviszonyai megváltoztatására. A parasztságon kívül a szerb értelmiség is kivette részét a felkelésből. A Csernojevics pátriárka vezetésével érkező szerbek túlnyomó része iparos és kereskedő volt, s ezek leszármazottai állandó érdeklődést tanúsítottak a nyugati eszméáramlatokkal szemben és fogékony lelkükben könnyen lángrolobbant a forradalom tüze.

A bácskai szerb felkelés kirobbanásának okait keresve, a hagyományos szerb történetírás inkább külső megnyilvánulásaiban magyarázta osztrák kapcsolatait. A felkelés belső tartalmát eléggé elhanyagolta és ennek a feltárására vállalkozott Bogdanov, aki erről így ír:

— A felkelés szempontjából nagy jelentőségű az a tény, hogy nemcsak nem irányult a magyarok ellen, de eleinte a bácskai szerbek a magyar forradalmárokkal, a márciusi ifjúsággal azonosan gondolkoztak és ugyanazt kívánták a magyarságnak, mint önmaguknak. *A forradalom iránti lelkesedés általános és azonos érzés volt az igazi magyar forradalmároknál és a szerb felkelőknél egyaránt. Szerb oldalán azt gondolták és akarták, hogy együttesen, a nemzetiségi különbség kihangsúlyozása nélkül rombolják le a régi rendszert és újat ültessenek a helyére...*

A szerb felkelők ebben az időben egészen laza érintkezésben állottak Béccsel és Bogdanov erősíti: megmozdulásuk tulajdonképpen a vajdasági osztrák önkény ellen irányult. Az akkori maradtársadalmi fejlődés, a nyomott szociális viszonyok és a szerbség háttérbe szorítása adott fegyvert a kezébe. A szerb felkelők az első idők

ben nem a magyar nép ellen vonultak fel, ellenkezőleg, együtt menetek. Nem csupán a szerbség, hanem a Délvidéken élő összes népek jobb jövője ösztökélte a cselekvésre. Mégis miért vált el a magyar forradalom és a szerb felkelés útja? Bogdanov Kossuth személyében látja a megnemértés előidézőjét. Petőfi, Táncsics és az ifjúság inkább megértette a szerbséget. A forradalmár Kossuthot a szerbség sovínisztának tekintette és nem elégítette ki az a nyilatkozata sem, amelyben megígérte, hogy a szerbeket a magyarokkal egyenjogúvá teszi. A szerb hisztórikus megcáfolja azt az eléggé ismert állítást is, hogy a szerbség azért idegenkedett el Kossuthtól, mert azt mondotta, hogy a két nemzet vitájában »döntson a kard«. A szerbség a forradalom alatt együtt indult el a magyarsággal, de nem sokáig meneteltek együtt, mert a szerbség úgy találta, hogy a magyar forradalom szilárdan nemzeti alapon marad és a nemzetiségek kívánalmaival szemben mindinkább elhidegül. Nem volt szerb-magyar vetélkedés és gyűlölet, hiszen a forradalom első időszakában a legtéljesebb együttműködés állt fenn.

Tovább menve, Bogdanov elismeri, hogy olaj volt a tűzre a szerb követelések rideg elutasítása, bár nem ez mozgósította a délvidéki szerbséget. A maradi társadalmi és elhanyagolt nemzeti viszonyok nagyobb lendítőerővel bírtak. A szerbség elcsúszta úgy látta, hogy a magyarsággal együtt fogja megvívni a társadalomjavító harcát. De később nem mehetett együtt azzal a Kossuthal, aki forradalmának hangsúlyozottan »kisnemesi és nemzeti jelleget adott«. Ami pedig azt a kérdést illeti, hogy miért bukott el a szerb felkelés, arra vonatkozólag Bogdanov könyvében azt a felvilágosítást kapjuk, hogy a *felülkerekedett reakció temette el. Tehát nem a magyarságot okolja ennek bekövetkezéséért. A szerbség különben sem volt egységes, egyik része Béccsel tartott, a másik része szerb nemzeti alapra helyezkedett.*

Kissé kemény hangon bírálja Kossuth emigrációs ténykedését Bogdanov Vásza. Az emigrációban Kossuth közeledett ugyan a nemzetiségekhez, de ezek rossznéven vették, hogy külföldön kizárólag a magyar nemzetet igyekezett a demokrácia bajnokának feltüntetni. A szerbség pedig őszintén fájlalta, hogy a magyarsággal együtt indult harcát nem együtt fejezték be, mert akkor talán többre is vitték volna.

CSUKA JÁNOS

Az első szónok, aki a világszabadságot emlegette, nyilván Petőfi utám, magyarul, az Kossuth Lajos volt Szegeden.

Juhász Gyula